

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu (2018). Haz. M. Fatih Köksal, Mücahit Kaçar ve Mevlüt İlhan. İstanbul: Kesit Yay.*

Emine Sıdıka Toptaş**

Yazma eserler geçmişten kalan en önemli kültürel miraslarımızdandır. Tarihimize ve bilhassa edebiyatımıza ışık tutan bu nadide eserler kütüphanelerde ve arşivlerde özel bir bakım ve koruma altındadır. Ancak kütüphane/arşiv kayıtlarına geçmeyen özel mülkiyet halindeki yazmaların sayısı da yadsınamayacak kadar çoktur. Bunların bir kısmı sahaflarda bir kısmı da şahsi kitaplıklarda bulunmaktadır. Kıymetinden bî-haber olunan bazı eserler de bir kenarda keşfedilmeyi beklemektedir.

Tıptan astrolojiye, fıkıhtan kimyaya bütün bilim dallarında eserler ihtiva eden yazmalar, özellikle tarih ve edebiyat araştırmacılarının temel kaynaklarından. Bilhassa Eski Türk Edebiyatının esas konusunu edebî yazma eserler oluşturuyor desek yanlış olmayız. Matbu ve taşbaskı kitapların yanı sıra başlangıçtan 20. yüzyıla kadar ortaya çıkan eserlerin büyük çoğunluğu el yazmasıdır. Osmanlı dönemine ait divan, mesnevi, mecmua, cönk, lügat vb. eserler Eski Türk Edebiyatı araştırmaları için demirbaş niteliğindedir.

Yazma eserler üzerine hazırlanan kataloglar ise hem eserlerin kaydı hem de araştırmacıların kullanımı açısından önem taşımaktadır. Yazma eserlerin kataloglanması ve bu konuda yapılan çalışmalar daima kütüphane ve arşivlerde bulunan yazmalar için geçerli olmuştur.¹ Tanıtımını yaptığımız *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, alanda ilk diyebileceğimiz özellikleri taşıyan bir çalışmadır. Bu eserle ilk defa şahsi bir kütüphanedeki yazma eserlerin katalogunu görmüş oluyoruz.

* Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Toptaş, Emine Sıdıka (2019). "Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu (2018). Haz. M. Fatih Köksal, Mücahit Kaçar ve Mevlüt İlhan. İstanbul: Kesit Yay.". *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 88: 231-234.

** Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD – Ankara/Türkiye
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9360-3561>

eminesidikatoptas@gmail.com

Mine Esiner Özen'in hazırlamış olduğu *Dr. Emel Esin Kütüphanesi Kataloğu: Yazma Eserler²* adlı çalışma da şahsi bir kütüphane kataloğu olmasına karşın, bu kütüphanenin, 2005 yılında vakıf bünyesinde araştırmacıların kullanımına açılması sebebiyle vakıf kütüphanesi olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal³ Eski Türk Edebiyatı alanında çok sayıda eser vermiş, yazma eserlerle ilgili önemli çalışmaları bulunan, özellikle mecmualar hakkında kapsamlı bir projeye (MESTAP⁴) öncülük etmiş velüt bir akademisyendir. Köksal'ın Prof. Dr. Mücahit Kaçar ve Araş. Gör. Mevlüt İlhan ile birlikte hazırlamış olduğu katalog, yazma eserlerin toplanma sürecinin başlangıcından kütüphanenin son durumuna kadar bütün bilgileri kütüphane sahibinden öğrendiğimiz farklı nitelikte bir eserdir.

Eser, girişteki Ön Söz ve Kataloğun Hazırlanmasında İzlenen Yöntem'den sonra gelen "çalışmanın omurgası mesabesindeki"⁵ Katalog bölümü ile Eser Adları, Müellifler, Müstensihler, Malik ve Vâkıflar dizinleri ve Mutabakat Cedveli'nden oluşmaktadır. Eserin sonunda kütüphaneden, yazmalardan ve yazarlardan görüntüler sunan Fotoğraflar yer almaktadır.

Ön Söz'de Köksal eserleri ne zaman ve nasıl toplamaya başladığını ve kimlerden temin ettiğini tahkiyeli bir üslupla anlattıktan sonra yazmaları toplarken seçici davrandığına, birkaç istisna dışında özellikle Türkçe olmasına dikkat ettiğine ve önceliğinin edebî eserler olduğuna işaret etmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda "344 cilt birliği içinde toplam 497 eser mevcuttur. Eser sayısının cilt sayısından fazla olmasının sebebi birden çok eserin "risale mecmuası" dediğimiz kitap toplularında bir araya toplanmış olmasıdır. 57 cilt risale mecmuasında (ki bunların dördü lûgat mecmuasıdır) yer alan toplam eser sayısı 221'dir. Bir eser (Amasya Tarihi) ise 7 ciltten oluşmaktadır. Kitapları konu veya türlerine göre kabaca tasnif ettiğimizde karşımıza çıkan tablo şudur: 113 adedi risale mecmuaları arasında, 49'u müstakil kitap hâlinde olmak üzere 162 adet mesnevi, 88 adet mecmua (64 adedi mecmû'a-i eş'âr, 16'sı mecmû'a-i ilahiyat, 3'ü mecmû'a-i havâs, 3 adedi mecmû'a-i münşeât, 2 adedi mecmû'a-i şarkî), 65 adet cönk, bazıları müstakil kitap hâlinde, bazıları mecmualar arasında bulunan 27 adet divan, aynı şekilde 20 adet lûgat (manzum ve mensur), 68'i risale mecmuaları arasında 55'i müstakil kitap şeklinde olan mensur eserlerin toplam sayısı ise 123 olup bunlar, başta din (kelam, hadis, akaid vb.) ve tasavvuf olmak üzere edebiyat, biyografi, gizli ilimler, tıp gibi muhtelif ilim şubelerine dâhildir."

Yaklaşık 25 yıllık toplama “serencam”ının sonunda “20 civarında müellif hattı, bir o kadar da ünük nüshanın” bulunduğu yaklaşık 500 eserlik şahsi yazma eser kütüphanesinin bilimsel koruma, bakım-onarım hizmetlerinden uzak “tabir caizse el yordamıyla” devam ettiğini belirten Köksal, henüz profesyonel ortamda dijital kayıtları yapılmamış eserleri meslektaşlarıyla paylaşmaktan çekinmediğini, aksine yazmalardan haberdar olan ve talep eden herkese elinden geldiğince yardımcı olmaya çalıştığını belirtmektedir. Bununla birlikte son 20 yıldaki yayınlarının önemli bir kısmının (3 kitap, 27 makale, 13 tebliğ) bu koleksiyondaki yazmalardan meydana geldiğini aktararak çevresindeki akademisyenlerin de bu eserlerden en az kendisi kadar çalışma ürettiklerini vurgulamaktadır.

Eserin başında Ön Söz’den sonra gelen katalog hazırlanırken nasıl bir yöntem izlendiğini açıklayan bölüm “okur kılavuzu” niteliğindedir. Bu bölümde kılavuzun hangi amaçla hazırlandığına işaret edilmekle birlikte katalogun klasik yazma eser kataloglarından hem şekil hem içerik yönünden önemli farklılıklar ihtiva ettiğine dikkat çekilmekte ve katalogun hazırlanmasında riayet edilen başlıca hususlar 19 madde halinde sunulmaktadır.

Yazma eser kataloğu dendiğinde akla eserlerle ilgili birkaç satırlık bilgilerden oluşan liste halindeki çalışmalar gelmektedir. Çünkü “Klasik veya alışılmış usulde eser tavsifleri çoğunlukla cümleler hâlinde yapılmakta, daha az tercih edilen bir usul olarak da eser nitelermeleri alt alta sıralanmaktadır. Her iki usulde de eserlerin kimi niteliklerinin (mesela bir eserde yaprak sayısının, bir başkasında yazı türünün, bir diğerinde kâğıt veya cilt özelliklerinin) atlandığı, şu veya bu sebeple ihmal edildiği, kataloglar üzerine yapılacak basit bir araştırmayla görülecektir.” Bu katalogda ise klasik usulden farklı olarak eser tavsiflerinin tablolar halinde verildiğini görüyoruz. Bu görüntü adeta Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı’nın Yazma Eserler Portalı⁶’nda katalog taraması yapıldığı hissiyatı uyandırmaktadır. Kitapta verilen tablolarda mezkûr portalda olduğu gibi “Tasnif Numarası, Eser Adı, Müellif Adı, Türü/Alanı, Yaprak Sayısı, Ebatlar (mm), Sütun Sayısı, Satır Sayısı, Yazı Türü, Kâğıt Özelliği, Cilt Özelliği, Tezhip, vb. Özelliği, Telif Tarihi, Müstensih, İstinsah Tarihi, İstinsah Yeri, Başı, Sonu, Muhteva, Notlar” şeklinde bütün detaylara yer verilmektedir.

“Bu şekli farklılıktan başka, eserlerin ayrıntılı muhtevalarının verilmesi ve -varsa- eserler üzerine yapılan çalışmaların gösterilmesi de bu katalogun diğer ayırıcı özelliklerindedir.” Özellikle mecmua ve cönk gibi eserlerin muhteva kısımlarında eser içinde adı geçen şairlerin/yazarların tek tek isim-

lerinin belirtilmesi, bilinmeyen şairlerle ilgili yapılacak araştırmalar için kıymetli bir hizmet olmuştur. Bununla birlikte tablolardaki Eser Hakkında Yapılan Çalışmalar kısmı alandaki çalışmalarını hızlandırmaya, araştırmacıları teşvik etmeye ve de mükerrer çalışmalarını engellemeye imkân sağlayacak niteliktedir.

Katalog'da her sayfaya bir eser tavsifi gelecek şekilde tablo ve "sayfaların tablolardan arta kalan kısımlarına o eserden, çoğunlukla ilk sayfalarından fotoğraflar olmak üzere türlü görseller konmuştur ki bu da yeni ve farklı bir uygulamadır." Bu fotoğraflar sayesinde teknik bilgilerin yanında somut görsellerle eserler daha akılda kalıcı olmaktadır. Aynı zamanda yazının türünün ve okunurluğunun görülmesi bakımından da oldukça kıymetli bir detaydır. Tablolarda yazı türü bilgisi verildiği için tablo altındaki görseller yazı örnekleri olarak da değerlendirilebilir.

Daha geniş kesimlerin kütüphanedeki eserlerden yararlanmasını sağlamak amacıyla yayınlanan ve naçizane incelediğimiz bu katalog özgün yapısı ile yayın dünyasına farklı bir soluk katmış, aynı zamanda kültürel mirasımızla ilgili oldukça faydalı bir arşivi bilim dünyasına kazandırmıştır. Eserleri topladığı kütüphanesinde verdiği emekler kadar, bunların tertipli bir şekilde aktarılması yönüyle de bilim ve sanat çalışmalarına ışık tutabilecek nitelikteki bu katalogta ortaya koyduğu emekleri için Köksal'a ve emeği geçenlere teşekkür ediyor, bu çalışmanın benzer şekilde şahsi arşive sahip olan herkese örnek teşkil ederek yazma eser katalog sayılarının artmasına vesile olmasını diliyoruz.

Notlar

- 1 Yazma eser katalogları ile ilgili detaylı bilgi için bk.:
http://www.yazmanadir.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=151
(Erişim tarihi: 03.01.2019)
- 2 *Dr. Emel Esin Kütüphanesi Kataloğu: Yazma Eserler* (1995). Haz. Mine Esiner Özen. İstanbul: Tek-Esin Türk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Vakfı.
- 3 Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.
- 4 <https://mecmualar.tr.gg/> (Erişim tarihi: 03.01.2019)
- 5 Kataloğun girişindeki bölümlerden alıntı yapılan ifadeler tırnak işareti (" ") içinde gösterilmiştir.
- 6 www.yazmalar.gov.tr (Erişim tarihi: 03.01.2019)